

عنوان کارگاه :

آموزش اقدام پژوهی

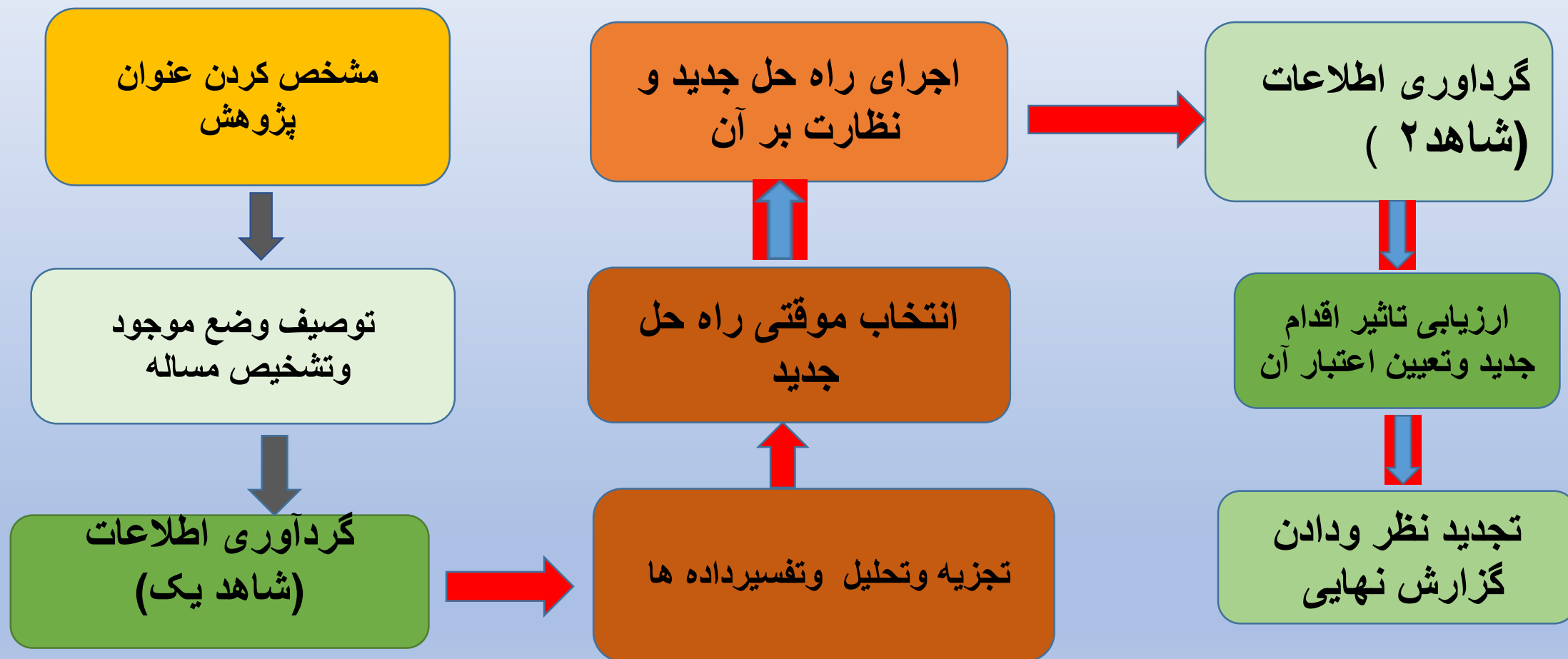
مدرس: ایرج زینی وند

آذر ماه ۱۴۰۲ ----- ایلام

دلایل اقدام پژوهی

- ۱- یافته ها و نتایج پژوهش را در نهایت معلم به کارخواهد برد .
- ۲- معلم بیش از دیگران در معرض پرسش قرار می گیرد.
- ۳- معلم ضمن پژوهش، رشد کرده و بالنده می گردد ، چاره یاب می شود.
- ۴- پژوهش رنگ وبوی محلی به خود می گیرد.
- ۵- نتایج بدست آمده از پژوهشهای معلمان کاملاً جنبه ی کاربردی پیدا می کند.
- ۶- اصلاح کاستی ها بوسیله معلم و در نتیجه سریعتر انجامی گیرد.
- ۷- معلم اگر خود پژوهنده نباشد ممکن است نسبت به نتایج تحقیقات دیگران واکنش نشان دهد .
- ۸- با درگیر شدن معلم در عمل پژوهش، موضوع جدایی میان نظریه تئوری و عمل از میان می رود .
- ۹- معلمان مناسب ترین افراد در تشخیص مسائل و نیازهای دانش آموزان هستند

فرایند اقدام پژوهی

۱- تشخیص مسأله

تا زمانی که به مسأله یا مشکل برنخورید، مراحل اقدام پژوهی یا کنش پژوهی آغاز نمی‌شود. معلم پژوهنده همواره تک تک مسائل کلاس را با دقت مشاهده می‌کند. و به محض اینکه به مسأله‌ای برخورد کرد، به طور ناخودآگاه وارد مرحله اول اقدام پژوهی یعنی تشخیص مسأله می‌شود.

انتخاب عنوان :

انتخاب عنوان در اقدام پژوهی از اهمیت ویژه ای برخوردار است این موضوع باید یک

مساله کاربردی و در محدوده زمانی مطالعه منابع موجود قابل دسترس و قابل مدیریت باشد.

ذکر چند نکته در انتخاب موضوع ضروری است :

- ۱-موضوع باید با کار محقق مرتبط باشد .
- ۲-موضوع به حد کافی محدود و قابل بررسی باشد .
- ۳-محقق باید این اطمینان را داشته باشد که اقدام پژوهی باعث بهبود شرایط کارش می شود.

ملاک های انتخاب عنوان :

۱- تا چه اندازه عنوان می تواند فرصتی برای تجربه کردن و آزمایش کردن دانش موجود یا جدید باشد.

۲- تا چه اندازه عنوان می تواند باعث رشد و یادگیری فردی شود .

۳- تا چه اندازه عنوان می تواند باعث حل مساله و ارتقای موقعیت شغلی شما شود.

۴- تا چه اندازه بین مزایای فردی و سازمانی تعادل ایجاد می نماید .

۵- تا چه اندازه مسایل با توجه به زمان و منابع در دسترس قابل برطرف شدن هستند.

نحوه نوشتن عنوان در اقدام پژوهی:

چگونه توانستم.....

تقویت کنم؟

بهبود ببخشم؟

اصلاح کنم؟

افزایش دهم؟

علاقه مند کنم؟

کاهش دهم؟

ارتقا دهم؟

حل کنم؟

برطرف کنم؟

۲-توصیف وضع موجود و بیان مسئله

پس از تشخیص مسئله باید در مرحله دوم، مسئله ی تشخیص داده شده را توصیف و تشریح کنید

در واقع، مسأله توصیف شده در گام‌های اقدام پژوهی، یک تعریف دقیق از چالش یا نیازی است که با آن مواجه هستیم و جایگاه واقعی آن در یک زمینه خاص را بیان می‌کند. این مسأله می‌تواند در خصوص یافتن راه‌حل برای یک چالش معین، بهبود یک موضوع خاص یا حل برخی از مشکلات باشد.

به طور کلی، وقتی مسأله توصیف شده است، پژوهشگران و دیگران که به آن علاقه‌مند هستند می‌توانند به راحتی درک کنند که ما چگونه قصد داریم برای حل آن اقدام کنیم و چه هدفی دنبال می‌کنیم. این گام معمولاً به‌عنوان مقدمه‌ای برای موفقیت در گام‌های بعدی است.

۳-گردآوری شواهد و اطلاعات(شواهد یک)

در این بخش شما باید ادعای خود را مبنی بر وجود مشکل، ثابت کنید. لذا برای اثبات ادعای خود و اطمینان از وجود مشکل، می توانید از روش ها و ابزارهای مختلف استفاده کنید. در این مرحله سعی کنید با استفاده از جدول و نمودار به کارهای خود عینیت بیشتری ببخشید . معروف ترین این ابزارها عبارتند از: مصاحبه، مشاهده، پرسشنامه، آزمون، نمرات کلاسی، نظرخواهی از همکاران، مشورت با والدین، مراجعه به پژوهش های دیگران یا پیشینه پژوهش و...

۴- تجزیه تحلیل و تفسیر داده‌ها:

اقدام پژوه در این بخش به بیان روش‌ها، چگونگی تجزیه و تحلیل داده‌ها و نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها می‌پردازد، در ادامه نسبت به ذکر مبانی تئوری مرتبط با پژوهش حاضر اقدام می‌کند و در نهایت با ذکر پیشینه‌ی پژوهش‌های دیگر (اقدام پژوهی‌ها و مقالات) پژوهش حاضر را به نوعی در راستای آنان قلمداد می‌کند.

اقدام پژوه در این پژوهش با استفاده از روش‌های مشاهده، مصاحبه، بررسی اسناد موجود لیست سیاهه‌ی رفتار و استفاده از پرسشنامه استاندارد نسبت به جمع‌آوری شواهد تشخیصی که حکایت از یک وضعیت نامطلوب نیازمند مداخله دارد اقدام نموده و در ادامه قصد دارد آن‌چه را که پیش‌تر در بخش شواهد تشخیصی جمع‌آوری نموده است تجزیه و تحلیل و تفسیر نماید.

تجزیه و تحلیل داده ها

پس از این که به کمک داده ها تصویر روشن و گویایی از وضعیت موجود دادید، لازم است این داده‌ها را تجزیه و تفسیر کنید تا زمینه ها و امکان راه حل‌ها و اقدام های مناسب فراهم شود. به عبارتی شما در مرحله قبل فقط داده ها را جمع آوری کردید؛ حال لازم است آن ها را با استدلال و منطق به اطلاعات تبدیل کنید و در مورد آن ها با رعایت اصل صداقت و امانت، قضاوت کنید.

در این قسمت بهتر است از مشارکت همکاران و تجربه های خود استفاده نمایید. برای انتقال بیشتر مفهوم، از نمودارها و اشکال مختلف استفاده کنید که این نیز ابتکار جالبی به شمار می رود.

تجزیه و تحلیل داده ها

۱- تجزیه و تحلیل داده ها و شواهد از طریق کمی

۲- تجزیه و تحلیل داده ها از طریق کیفی

به دو دلیل در اقدام پژوهی از روش های پیشرفته آماری استفاده نمی شود

۱- با توجه به اینکه در اقدام پژوهی از روش های مشاهده و مصاحبه برای گردآوری اطلاعات استفاده می شود، بنابراین طبیعت داده های جمع آوری شده اقتضا می کند که تحلیل هادر حد ساده و شمارش فاونی ها باقی بماند

۲- در اقدام پژوهی به خاطر ویژگی های خاص آن در زمینه عدم تعمیم پذیری اطلاعات، روش های تحلیلی استنباطی غیر قابل استفاده هستند چون پژوهشگر قصد ندارد نتایج کار خود را تعمیم بدهد لذا از روش های آماری استنباطی استفاده نمی کند.
بنابراین از روش های تجزیه و تحلیل ساده استفاده می شود و تأکید بر معنادار بودن عملی است تا معنادار بودن تئوری و آماری.

۵- ارائه یا انتخاب راه حل جدید

پژوهشگر با استفاده از اطلاعات به دست آمده و تجزیه و تحلیل آن‌ها ابعاد و جوانب مشکل را به طور دقیق و شفاف شناسایی می‌کند. البته تشخیص مشکل و به دست آوردن آگاهی بیشتر در مورد علل و عوامل آن، حاصل مطالعه وضعیت موجود، از طریق تکیه بر اطلاعات جمع آوری شده و بررسی پیشینه مطالعاتی می‌باشد.

هدف پژوهشگر نیز در این مرحله پیدا کردن راه‌های تغییر وضعیت موجود است. در ضمن تشخیص راه حل مناسب، بهتر است به روش تصمیم مشارکتی صورت بگیرد.

حال باید از بین این راه‌ها به انتخاب راه حل دست بزنید. مرحله انتخاب راه حل به تفکر بیشتری نیاز دارد. در این مرحله باید معایب، محاسن و اثربخشی این راه‌ها را به استناد شاخص‌ها و معیارهایی که در اختیار دارید با هم مقایسه کنید و اگر تشخیص دادید یکی از آن‌ها برای بهبود بخشی وضع موجود از همه کارسازتر است، باید آن را به طور مستند دقیق و مستدل تشریح کنید و علت حذف راه حل‌های دیگر را نیز باید بیان کنید.

۶- اجرای راه حل جدید و نظارت بر آن

در این مرحله باید، راه حل به دست آمده از مرحله‌ی قبل را با نظارت کامل و دقیق اجرا کنید

با اجرای راه حل جدید می‌توان به بهبود فعالیت‌ها و دستیابی به نتایج بهتر در زمینه‌های مختلف کمک کرد. همچنین، برای نظارت بر اجرای راه حل جدید می‌توان از روش‌های مختلفی استفاده کرد. به طور معمول، نظارت با استفاده از داده‌ها و رصد فعالیت‌ها صورت می‌گیرد.

با جمع‌آوری و تحلیل دقیق داده‌ها می‌توان به مشاهده نتایج و عملکرد راه حل جدید پرداخت. این اطلاعات می‌توانند به عنوان پروسه‌های بازخورد و بهینه‌سازی در بهبود عملکرد از طریق تجزیه و تحلیل مسایل موجود در راه حل جدید مورد استفاده قرار گیرند.

همچنین، نظارت بر راه حل جدید می‌تواند شامل ارتقا و پشتیبانی از نگهداری و به روز رسانی راه حل در طول زمان باشد. علاوه بر این، امکان ارزیابی و ارائه نقدها و انتقادهای برای بهبود مداوم نیز وجود دارد.

با استفاده از نظارت مستمر، می‌توان از دقت بیشتری در اجرای راه حل جدید برخوردار شد و بازدهی بالاتری را برای برنامه‌ها و سازمان به دست آورد.

۷-گردآوری شواهد و اطلاعات (شواهد دو)

در اینجا شما با دومین مجموعه از داده ها سر و کار دارید و می توانید از همان روش شواهد نوع اول استفاده کنید

اساساً اقدام پژوهی به دنبال پاسخ دادن به مسأله ای است که از یک وضعیت نامطلوب حکایت دارد و هدف از آن تعدیل عوامل ایجاد کننده ی شرایط نامطلوب است تا در نهایت به وضعیت مطلوب منجر شود و اگر چنین نباشد پژوهش اعتباری نخواهد داشت.

پژوهشگر برای این که ثابت کند نتیجه تحقیق، تغییرات مثبتی را در پی داشته، و در رفع مشکل موثر واقع شده، نیاز به ارائه شواهد و توضیحات دقیق دارد. این شواهد باید مبتنی بر اعداد و ارقام و مدارک قابل سنجش باشد.

شما در این مرحله باید بر ملاک ها و شاخص هایی تاکید کنید که در بر دارنده شواهد عینی دال بر تغییراتی باشد که در آن موقعیت بوجود آورده اید.

مثلا در این بخش شما میتوانید به این پرسش با مستندات پاسخ بدهید که آیا اقدام ها در رفع چالش موجود نتیجه بخش بوده است یا خیر؟

نکته: شواهد ۲ باید مورد تایید افراد نخبه و یا متخصص قرار بگیرد و با دلیل و مدرک همراه باشد.

۸- ارزشیابی تاثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن

این مرحله مانند مرحله ۴ است. به عبارتی در این قسمت ما شواهدی که به دست آورده‌ایم را تعبیر و تفسیر می‌کنیم. لازم به ذکر است یکی از مهم‌ترین اصول در این بخش اشاره به وضعیت اولیه و وضعیت کنونی است که از مقایسه و تفسیر شواهد ۱ و ۲ به دست می‌آید. در بحث اعتبار یابی، نظر خواهی از همکاران، دانش آموزان و والدین و کسانی که به نحوی در جریان پژوهش شما بوده و اطلاع داشته‌اند بسیار مهم است. نظرات آن‌ها ممکن است مؤید کار شما یا بالعکس باشد. شما به عنوان معلم پژوهنده باید خلاصه‌ی نظرات آن‌ها را ذکر کنید.

۹- نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات

در بحث نتیجه گیری : در این مرحله، بر اساس تحلیل و بررسی داده‌ها، نتایجی استخراج می‌شود. این نتایج باید مستند و قابل اعتماد باشند و با استناد به دلایل و مدارک مورد تایید قرار بگیرند.

در این بخش محدودیت‌ها و نقاط ضعف و قوت را بیان کنید و پیشنهادات پژوهشی خود را ارائه نمایید.

پیشنهادات شما می‌تواند به بهبود روند اجرایی، مسائل آموزشی و پرورشی، اصلاح جو همکاری و ... بینجامد. بر اساس نتایج به دست آمده، می‌توانید پیشنهادات و راهکارهایی برای حل مسئله ارائه دهید. این پیشنهادات می‌تواند به شکل توصیه‌ها، راهنمایی‌ها یا برنامه‌های عملی باشد.

نکته: بدون انجام مراحل اقدام پژوهی نمی‌توانید آن را به درستی اجرا کنید

به زبان ساده:

نگاه کنید: اطلاعات مربوط را جمع آوری کنید. وضعیت موجود را شرح دهید.

فکر کنید: کشف کنید چه چیز اتفاق می افتد. تفسیر کنید و چرایی و چگونگی آن را مطرح سازید.

عمل کنید: برنامه ریزی کنید - اجرا کنید - ارزشیابی کنید.

نکات مهم در تدوین گزارش

- ۱- کلی گویی نکنید و از نوشتن مطالب حاشیه ای خودداری کنید.
- ۲- حاشیه آرایه و تزئین کاغذ گزارش اصلا ضرورتی ندارد.
- ۳- خوانا و روان بنویسید .
- ۴- نوشته های خود را تایپ کنید.
- ۵- در گزارش نهایی علاوه بر ذکر دقیق عنوان یک مقدمه ساده هم بنویسید که گویای معرفی کلی کار شما باشد

جمع بندی و نتیجه گیری :

۱- اقدام پژوهی یک فرایند تحقیق پدیدار شونده است

۲- اقدام پژوهی معلمان را قادر می سازد تا در روش عمل خویش تفکر کنند و آن را اصلاح کرده و بهبود ببخشند و همچنین در قضاوت خود، آزاد تر و مستقل تر عمل کنند و یک محیط پویا و پر انرژی برای تدریس و یادگیری ایجاد نمایند

۳- هر معلم بیش از دیگران در معرض برای پاسخ پرسش ها قرار دارد بنابراین برای پاسخ به پرسش های شغلی و تخصصی هیچ راهی بهتر از مطالعه و تحقیق وجود ندارد .

۴- در اقدام پژوهی، پژوهش رنگ وبوی محلی (بومی -مدرسه ای) دارد.

۵- نتایج حاصل از فعالیت اقدام پژوهی کاملا جنبه کاربردی دارد.

۶- یکی دیگر از نتایج حاصل از فرایند اقدام پژوهی ،خود باوری و احساس تعلق خاطر معلم نسبت به حیطة شغلی خود است.

۷- با درگیر شدن معلم در عمل پژوهش ،موضوع جدایی میان تئوری و عمل از میان میرود.

۸- معلمان مناسب ترین افراد در تشخیص مشکلات و مسایل و نیازهای دانش آموزان در آموزش و پرورش هستند .

۹- در اقدام پژوهی هر جا معلم صلاح دانست می تواند تغییرات لازم را اعمال نماید.

۱۰- در اقدام پژوهی نتایج از بالا یا بیرون از کلاس درس صادر نمی شود بلکه از پایین و توسط خود معلم و یگر مشارکت کنندگان صادر میشود.

۱۱- اقدام پژوهی مستلزم عمل و اقدام به عنوان مکمل و لازم در فرایند تحقیق است .

۱۲- اقدام پژوهی یک فرایند ساده تحقیقاتی و به دور از پیچیدگی های خاص تحقیقات کلاسیک و دانشگاهی است.

۱۳- اقدام پژوهی یک فرایند مبتنی بر خود ارزیابی است .

۱۴- اقدام پژوهی یک روش ابتکاری و خلاقانه است.

۱۵- اقدام پژوهی یک نوع پژوهش کیفی است و متغیرها از پیش تعریف نمی شود و در حین عمل مقوله بندی انجام میگیرد.

۱۶- پژوهش در متن و بستر کار **فعلی** افراد صورت میگیرد.

۱۷- انعطاف پذیری ،انتقاد پذیری ،تغییر پذیری و برگشت پذیری در همه مراحل پژوهش وجود دارد .

۱۸- کنترل ها و نظارت ها اغلب از درون است نه از بیرون

۱۹- پژوهش در عمل یک کار غیر رسمی است یعنی مشارکت کنندگان از کارشناسان ماهر و حرفه ای علمی نیستند.

۲۰- در اقدام پژوهی پژوهشگر دغدغه تعمیم پذیری یافته ها را ندارد چون در اکثر مواقع یافته ها به صورت ویژه و متعلق به اکنون و اینجاست.

۲۱- اقدام پژوهی یک نوع پژوهش شخصی و گروهی است و محور اصلی و اساسی پژوهش در عمل را ضمیر من یا ما تشکیل میدهد .

اقدام پڑوھی

(از طراحی تا ارزیابی)

معلمان

گام به گام

راهنمای

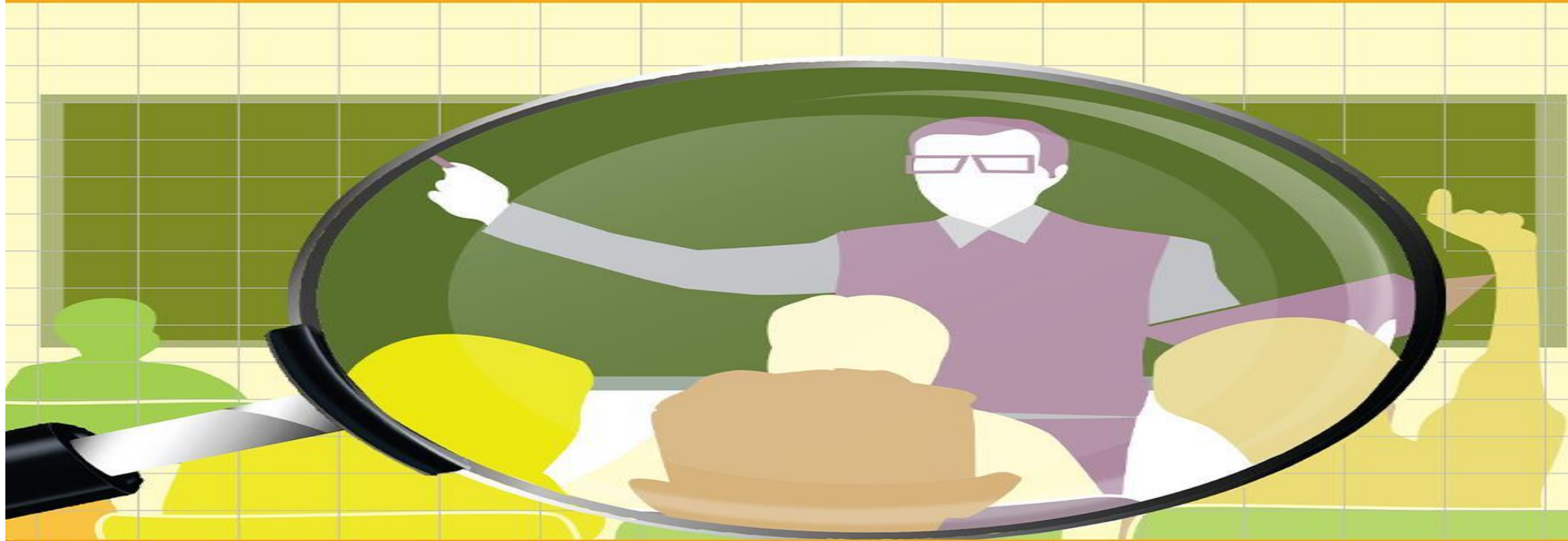

دکتر محمد رضا آهنگچیان
مهدی محمد آقایی

کنش پژوهی

(اقدام پژوهی)

دکتر ابوالفضل بختیاری
عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان
با همکاری فاطمه آقاخانی

منابع و ماخذ:

- ۱- آهنگیان ، محمدرضا و مهدی محمد آقایی (۱۳۹۲) اقدام پژوهی :از طراحی تا ارزیابی ،تهران-رشد
- ۲- بختیاری ، ابوالفضل (۱۳۸۲) پژوهش عملی (اقدام پژوهی)جزوه درسی دوره های ضمن خدمت معلمان تهران
- ۳- بختیاری ، ابوالفضل و مصدقی نیک (۱۳۹۵) پژوهش های دانش آموزی -تهران -آوای نور
- ۴- بختیاری ، ابوالفضل (۱۳۹۷) فرهنگ آموزش در ژاپن ،تهران، آوای نور
- ۵- ساکی ، رضا و همکاران (۱۳۸۳) مجموعه مقالات اقدام پژوهی ، راهبردی برای بهبود پژوهش و تدریس -تهران پژوهشکده تعلیم و تربیت
- ۶- بختیاری ، ابوالفضل و فاطمه آقا خانی (۱۳۹۸) اقدام پژوهی ، تهران - مدارس یادگیری مرات

نمونه ای از فعالیت های اقدام پژوهی

- ۱- چگونه توانستیم عملکرد تحصیلی دانش آموز مشکوک به بیش فعالی را بهبود بخشیم؟
- ۲- اقدام پژوهی چگونه توانستم دانش آموزان را به تحقیق و پژوهش در درس مطالعات اجتماعی و درس دیگر تشویق کنم
- ۳- اقدام پژوهی چگونه توانستم استفاده از فضای مجازی را در دانش آموزان به سمت درست و مناسب هدایت کنم؟
- ۴- چگونه توانستم دانش آموزان را با آسیب های شبکه های اجتماعی و فضای مجازی آشنا و به سمت درست هدایت کنم؟
- ۵- اقدام پژوهی چگونه ساعت تاریخ دبیرستان را برای خود و دانش آموزانم لذت بخش ساختم؟
- ۶- اقدام پژوهی چگونه توانستم سطح فراگیری تاریخ (۱) ایران و جهان باستان را در دانش آموزان ارتقا دهم؟
- ۷- اقدام پژوهی چگونه توانستم توانایی دانش آموزان در حفظ اصطلاحات درس جغرافیای پایه دوم متوسطه دوم افزایش دهم؟
- ۸- چگونه توانستم بوسیله روش تدریس ایفای نقش و نمایش درس فلسفه را برای دانش آموزان جذاب نمایم؟

چکیده: ۱- چگونه توانستیم عملکرد تحصیلی دانش آموز مشکوک به بیش‌فعالی را بهبود بخشیم؟؟

بهنام یاسمی - ایوان

پژوهش حاضر در سال تحصیلی ۹۸/۹۹ در دبستان بسیج شهرستان ایوان و با محوریت پایه ی دوم این دبستان صورت پذیرفته است. آن چه اقدام پژوهان را بر آن داشت تا در صدد این اقدام برآید مسأله وجود **علائم رفتاری مشکوک به بیش‌فعالی یکی از دانش آموزان کلاس ایشان** بود که به دلیل **فراوانی بالای برخی علائم رفتاری** و عدم شناخت کافی اولیاء، برچسب بیش‌فعالی به وی زده شده بود و همین امر سبب **عملکرد نامطلوب رفتاری** و به تبع آن **عملکرد ضعیف تحصیلی** او شده بود که اقدام پژوهان با هدف **بهبود عملکرد رفتاری و تحصیلی وی**، توأمان در جهت **اثبات قطعی بیش‌فعالی یا عدم وجود آن** اقدام نمودند.

اقدام پژوهان در قالب **پژوهشی توصیفی** و با استفاده از ابزارهای مشاهده، مصاحبه، لیست سیاهه رفتار، پرسشنامه استاندارد بیش‌فعالی کانرز و بررسی اسناد موجود نسبت به **جمع آوری شواهد تشخیصی وضعیت نامطلوب** اقدام نمودند و در نتیجه به کارگیری روش‌های برخاسته از علم روان‌شناسی و خصوصاً روان‌شناسی تربیتی نسبت به تعدیل و رفع موانع موجود اقدام نمودند تا ضمن ایجاد وضعیت مطلوب در زمینه ی عملکرد رفتاری، عملکرد تحصیلی دانش آموز مورد پژوهش را در درس ریاضی که بهبودی آن به مثابه ی مشوقی برای افزایش اعتماد به نفس و بهبود عملکرد تحصیلی در سایر دروس است، بهبود بخشند و در تحلیل نتایج به کارگیری **راه حل‌ها، نسبت به محاسبه فراوانی، درصد فراوانی، ترسیم نمودارهای مربوط به پارامترهای عملکرد رفتاری و تحصیلی** اقدام نموده که نشان می‌دهد ضمن برچسب شدن برچسب بیش‌فعالی از دانش آموز مورد پژوهش، سیر نزولی در رفتارهای نامطلوب و سیر صعودی در عملکرد تحصیلی وی ایجاد شده است.

پایان
ایلام- آذر ماه ۱۴۰۲

استفاده از مطالب این وبینار در جهت ارتقای توانمندی فرهنگیان سراسر کشور با ذکر منابع
بلا مانع است.